

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

СЛІНЬКО ДМИТРО СЕРГІЙОВИЧ

УДК 343.131

**ПРОЦЕСУАЛЬНА ЕКОНОМІЯ РЕПРЕСИВНОГО ВПЛИВУ
В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Харків – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант:

доктор юридичних наук, професор
Трубников Василь Михайлович.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної
академії правових наук України,
Заслужений юрист України
Капліна Оксана Володимирівна,
Національний юридичний
університет імені Ярослава Мудрого,
завідувач кафедри кримінального
процесу;

доктор юридичних наук, професор
Пчолкін Валерій Дмитрович,
Харківський національний
університет внутрішніх справ,
професор кафедри кримінального
процесу, криміналістики та
експертології факультету № 6;

доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
Стратонов Василь Миколайович,
Херсонський державний університет,
професор кафедри галузевого права.

Захист відбудеться 12 грудня 2019 року о 9 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.01 у Харківському національному університеті внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Л. Ландау, 27.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Л. Ландау, 27.

Автореферат розіслано 08 листопада 2019 року.

Учений секретар

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Оптимізація кримінального процесу, його процедурна економія постійно привертають увагу вчених. Оптимізація процесу включає в себе галузеві, міжгалузеві інститути, які передбачають елементи процесуальної економії встановлення межі обставин кримінального правопорушення шляхом проведення слідчих (розшукових), судових дій, реалізацію процесуальних розумних строків досудового розслідування та судового розгляду, розширення правового та процесуального статусу сторін, учасників, визначення вини підозрюваного, обвинуваченого на підставі встановлених, оцінених доказів колегіальним судом, проголошення вироку. Теоретичні та практичні проблеми оптимізації кримінального процесу визначені у наукових публікаціях, що вказують на відхилення окремих норм права від структурних та системних закономірностей континентальної правової системи, застосування окремих положень англосаксонського права, які входять у протиріччя під час їх процедурної та процесуальної реалізації сторонами, учасниками процесу. Законодавством України запроваджено різні форми процесу, які визначені у публічному; позивному; загально-публічному; спрощеному провадженні із застосуванням альтернативи, угоди, консенсусу. Кримінальний процес України встановлений як змагальний, однак законодавство не врахувало історичних, правових конструкцій та особливостей побудови публічної правової системи, яка діяла з 1961 до 2014 року. Публічність процесу встановлювала нормативні елементи кримінальних репресій під час проведення слідчих (розшукових), судових дій які застосовувалися відносно окремої категорії учасників досудового та судового провадження. Змагальність процесу залишила кримінальні репресії, однак їхній процесуальний механізм реалізації здійснюється під контролем прокурора, слідчого судді. Ухвала слідчого судді складається відносно обмеженого кола учасників процесу, у випадку порушення конституційних прав та свобод, встановлення фактичних даних, які вказують на вину підозрюваного (обвинуваченого) у вчиненні кримінального правопорушення.

Основні положення оптимізації процесу розроблялися на підставі методологічного підходу. Методологічні положення визначали ієрархію кримінальних процесуальних теорій, які встановлені на підставі метатеорії, загальних та спеціальних теорій. Загальні теорії процесу розкривають зміст структури, засад, процедурних елементів та ін. Спеціальні теорії визначають аспекти доказів та доказування, використання процесуальної форми та ін. На підставі встановлених теорій процесу законодавство регулює процесуальну діяльність щодо застосування окремих процесуальних інститутів. Наукові розробки вчених-процесуалістів надають підстави для висновків та розкривають процесуальні елементи теорії-системи; теорії-елементів. Разом з тим значення спеціальних теорій-елементів не однакове для теорій-систем та загальних кримінальних процесуальних теорій. У своїй більшості теорії-

елементи використовують теоретичні конструкції загальних теорій та теорій-систем для розробки власних теоретичних положень. Необхідно виділяти теорії-елементи, які розробляють понятійний апарат, теоретичні конструкції, визначають мету для теорій-систем. Більше того, вони надають імпульс для подальшого уточнення загальних теорій. Такі теорії в роботі визначено як реперні теорії. Ключову конструкцію на підставі реперної теорії можна визначити на підставі міжгалузевого інституту звільнення від кримінальної відповідальності та покарання. Ретроспективний аналіз правового інституту, його елементів поєднує кримінальне та процесуальне право під час закриття кримінального провадження слідчим, прокурором, у випадку відсутності складу кримінального правопорушення, вказує на складання клопотання слідчого, прокурора відносно підозрюваного та ініціації перед суддею, колегіальним судом звільнення підозрюваного (обвинуваченого) від кримінальної відповідальності. Органи кримінальної юстиції мають право перервати правові відносини між учасниками процесу у зв'язку з недоцільністю подальшої реалізації кримінального обвинувачення на підставі оптимізації, економії, скасування кримінальних процесуальних репресій, які пов'язуються з тимчасовим обмеженням прав, свобод та інтересів людини.

Процесуальний аналіз диспозиції норм кримінального права та процесу у випадку встановлення обставин, що вказують на положення звільнення від кримінальної відповідальності мають суттєві протиріччя. Норми матеріального права визначають одні елементи звільнення, а норми процесу вказують на інші. Інститут закриття кримінального провадження за чинним законодавством встановлено на підставі норм континентального права та англосаксонської правової системи. Норми континентального права вказують на закриття кримінального провадження на стадії досудового провадження, складання постанови слідчим. На підставі клопотання слідчого, прокурора суддя має право на стадії судового провадження звільнити підозрюваного (обвинуваченого) від кримінальної відповідальності. Концептуальні положення англосаксонської правової системи встановлюють закриття кримінального провадження на підставі угоди між сторонами процесу, застосування системи альтернативних засобів вирішення кримінальних правових конфліктів з урахуванням міжнародного досвіду.

Наукові дискусії оптимізації кримінального процесу, обмеження репресивного впливу та звільнення від кримінальної відповідальності або покарання постійно перебувають у центрі уваги вчених з кримінального права та процесу. Монографії, наукові публікації надають можливість розкрити теоретичні, методологічні, практичні аспекти оптимізації, процесуальної економії на підставі концепції інституту звільнення від кримінальної відповідальності на стадії досудового та судового провадження.

Вагомий внесок було зроблено такими вченими, а саме: Ю.П. Аленіним, С.А. Альпертом, І.В. Басиста, О.В. Бауліним, Ю.В. Бауліним, В.Д. Берназом, Н.Р. Бобечко, В.В. Вапнярчуком, Т.В. Варфоломєєвою, Т.Б. Вільчик, А.Ф. Волобуєвим, В.І. Галаган,

І.В. Гловюк, В.П. Гмирко, Ю.М. Грошевим, А.Я. Дубинським, О.О. Житним, В.В. Куцом, О.В. Капліною, Г.К. Кожевніковим, В.О. Коноваловою, О.М. Ларіним, Л.М. Лобойко, Е.Д. Лук'янчиковим, В.Т. Маляренко, О.Р. Михайленко, М.М. Михеєнко, В.Т. Нор, В.О. Попелюшко, М.А. Погорецьким, Р.Л. Степанюком, С.М. Стахівським, В.М. Стратоновим, В.М. Трубниковим, В.М. Тертишником, Л.Д. Удаловою, Ж.В. Удовенко, С.С. Чернявським, О.Г. Шило, М.Є. Шумило та ін.

Ученими з кримінальної та кримінальної процесуальної науки було проаналізовано статус сторін, учасників, механізм реалізації функції обвинувачення та захисту, прийняття процесуальних рішень під час звільнення від кримінальної відповідальності та покарання, встановлення доказів та доказування вини підозрюваного (обвинуваченого) на стадіях процесу. Висновки та пропозиції надали нові теоретичні положення у галузі права та процесу. Однак, теоретичні проблеми оптимізації, економії репресивного впливу, що виникають під час звільнення особи від кримінальної відповідальності та покарання, закриття кримінального провадження у чинному КПК України до кінця не вирішені, що вказує на необхідність теоретико-методологічних підходів нормативного, правового, практичного забезпечення чинного законодавства. Викладене свідчить про існування наукової проблеми, зміст якої полягає у недостатній розробленості теоретичних положень міжгалузевого інституту оптимізації, економії репресивного впливу та інституту звільнення від кримінальної відповідальності та кримінального покарання, що зумовило вибір теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тему дисертації визначено відповідно до комплексної наукової програми «Основні напрямки реформування законодавства України у контексті Європейської інтеграції» Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015. Наукове дослідження спрямоване на реалізацію положень Указу Президента України «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки» від 20 травня 2015 року № 276/2015 та виконане відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016-2020 роки, ухвалених Національною академією правових наук України (рішення від 03 березня 2016 року). Роботу виконано у межах науково-дослідної теми кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна «Комплексні дослідження проблем злочинності та окремих видів злочинів на основі верховенства права» (номер державної реєстрації 0116U000916).

Мета і завдання дослідження. Мета полягає у дослідженні аналізу теоретико-правових положень оптимізації кримінального процесу, обмеженні репресивного впливу сторони обвинувачення у випадку закриття кримінального провадження та звільнення від кримінальної відповідальності на основі реабілітуючих або не реабілітуючих положень, на підставі засади

справедливості, застосування індивідуального підходу щодо звільнення, визначення міжнародно-правових позицій відновного правосуддя, альтернативних засобів, угоди, консенсусу вирішення кримінальних правових конфліктів.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- визначити теоретичні та практичні конструкції оптимізації кримінального процесу у випадку проведення слідчих (розшукових) дій; вину особи, яка вчинила кримінальне правопорушення; прийняти процесуальне рішення про звільнення від кримінальної відповідальності на стадіях процесу;

- розкрити загальні аспекти кримінальних процесуальних елементів репресивного впливу кримінальних та процесуальних санкцій відносно учасників процесу на його стадіях;

- проаналізувати чинне кримінальне та процесуальне законодавство, визначити процедуру і процесуальний порядок економії проведення кримінального провадження;

- дослідити методологічне забезпечення кримінального процесу на підставі структурної побудови кримінальних процесуальних теорій, метатеорії, спеціальних теорій системи та елементів; визначити спеціальну кримінальну процесуальну реперну теорію, що включає в себе конструкції звільнення від кримінальної відповідальності, визначає понятійний апарат та теоретичні положення загальних теорій, зокрема теорію процесуальної оптимізації, обмеження репресивного впливу відносно учасників кримінального провадження;

- визначити теоретичні положення справедливості як засади кримінального провадження;

- обґрунтувати механізм функціонального регулювання правової діяльності сторін під час оптимізації та процесуальної економії кримінального провадження;

- розкрити загальні положення закриття кримінального провадження на стадії досудового провадження, визначити систему слідчих (розшукових) дій, доказів, що вказують на відсутність вини;

- проаналізувати структуру, зміст процесуального рішення сторони обвинувачення під час встановлення обставин, що вказують на звільнення особи від кримінальної відповідальності на стадії досудового провадження та процесуального рішення судді при звільненні від кримінальної відповідальності та покарання на стадії судового провадження;

- дослідити процесуальні повноваження прокурора як сторони обвинувачення під час забезпечення прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва у випадку закриття кримінального провадження;

- обґрунтувати процесуальний статус сторони захисту, надати аспекти процедури участі під час захисту підозрюваного (обвинуваченого) та визначити види захисту у випадку звільнення особи від кримінальної відповідальності;

- упорядкувати процесуальні положення форм звільнення особи від кримінальної відповідальності під час підготовчого судового провадження;
- надати правові та процесуальні підходи звільнення від кримінальної відповідальності на стадії судового розгляду;
- визначити гарантії кримінального процесу під час оскарження процесуальних рішень слідчого, прокурора, судді, колегіального суду у випадку звільнення особи від кримінальної відповідальності;
- запропонувати елементи імплементації міжнародних правових позицій Європейського Суду з прав людини до чинного процесуального законодавства в концепції звільнення особи від кримінальної відповідальності;
- проаналізувати систему альтернативних засобів вирішення кримінальних правових конфліктів, визначити консенсус визнання вини та обставини, які враховуються колегіальним судом під час звільнення особи від кримінальної відповідальності;
- запропонувати теоретичну концепцію відновного правосуддя на підставі міжнародного досвіду та механізму правового виховання людини та громадянина.

Об'єктом дослідження є правові відносини, що виникають під час оптимізації кримінального провадження, застосування процесуальної економії репресивного впливу та встановлення обставин, що вказують на процесуальні положення звільнення особи від кримінальної відповідальності та покарання на стадіях процесу.

Предметом дослідження є процесуальна економія репресивного впливу в кримінальному провадженні.

Методи дослідження включають у себе комплексне поєднання загальнонаукових та спеціальних методів, що використовуються в юридичній науці та складають теоретико-методологічну основу дослідження. За допомогою *діалектичного методу* досліджено теорію та практику оптимізації кримінального провадження, визначено загальні положення закриття кримінального провадження та звільнення підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності і покарання на стадіях процесу (розділ 1; підрозділи 1.1; 1.2; 1.3; 1.4; 1.5). *Метод правового регулювання* застосовано для дослідження концептуальної основи процесуального регулювання сторін, учасників кримінального провадження (розділ 1; 2; підрозділи 1.2; 1.3; 1.4; 2.1, 2.2, 2.3; 2.4). *Метод системного структурного аналізу* дозволив визначити недоліки чинного законодавства, що дало можливість зробити пропозиції для подальшого удосконалення процесуальних норм правового забезпечення звільнення особи, підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності та покарання (розділ 2; підрозділи 2.1; 2.2; 2.3; 2.4). *Порівняльний правовий аналіз* надав можливість визначити структурну побудову конституційних, кримінальних, кримінальних процесуальних норм України у порівняльному аспекті законодавством зарубіжних країн, що дозволило внести конкретні пропозиції стосовно подальшого удосконалення положень чинного КПК України (розділ

2; 3; підрозділи 2,4; 3.1; 3.2; 3,3; 3.4; розділ 4 підрозділ 4.1.; 4.2; 4.3). Інші методи дослідження було застосовано для ретроспективного аналізу виконання функцій, процесуального статусу учасників кримінального провадження, визначення рівня негативних наслідків стадії досудового та судового провадження (розділ 2; 3; 4 підрозділи 2.1; 2.3; 3.1; 3.2; 3,3; 4,1; 4,2; 4.3).

Нормативно-правовим підґрунтям дисертаційного дослідження є Конституція України, дослідження науковців у галузі теорії, конституційного, кримінального, кримінального процесуального права та криміналістики, зарубіжне законодавство Великої Британії, Німеччини, США, Російської Федерації, Франції.

Емпіричну базу дослідження становлять: рішення Європейського Суду з прав людини, рішення, висновки Конституційного Суду України, постанови Пленуму Верховного Суду України; офіційно опублікована практика Верховного Суду України (2010–2019 рр.); відомчі нормативно-правові акти Генерального Прокурора України, Міністра внутрішніх справ України, Національної поліції України. Відповідно до мети дослідження здійснено анкетування працівників правоохоронних та судових органів. Під час дослідження проаналізовано 1 800 кримінальних проваджень, проведено анкетування 220 слідчих органів СБУ, Національної поліції, Національного антикорупційного бюро України, слідчих, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства м. Харкова, Києва, Дніпра, Полтави, 65 суддів місцевих судів м. Харкова, Києва, Дніпра, Полтави, 50 суддів Апеляційного суду м. Харкова, Києва, Дніпра, Полтави.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є комплексним науковим дослідженням аналізу теоретико-правових положень оптимізації кримінального процесу, обмеження репресивного впливу сторони обвинувачення у випадку закриття кримінального провадження та звільнення від кримінальної відповідальності на основі реабілітуючих та/або nereабілітуючих положень, на підставі засади справедливості, застосування індивідуального підходу щодо звільнення, визначення міжнародно-правових позицій відновного правосуддя, альтернативних засобів, угоди, консенсусу вирішення кримінальних правових конфліктів.

У результаті виконання дисертаційного дослідження сформульовано положення, які репрезентують його наукову новизну, здійснюють внесок у розвиток вітчизняного законодавства та спрямовані на удосконалення законодавчої діяльності, зокрема:

у перше:

- визначено теоретичні аспекти оптимізації кримінального процесу та обмеження репресивного впливу кримінального права та процесу під час закриття кримінального провадження та звільнення від кримінальної відповідальності, надано авторське визначення кримінальних процесуальних репресій та шляхи їх усунення під час досудового та судового провадження;
- розроблено структурну побудову кримінальних процесуальних теорій, а

саме метатеорію кримінального процесу; визначено окремі положення загальної теорії процесу, розкрито процесуальний зміст спеціальних теорій системи та елементів; запропоновано визначення спеціальної кримінальної процесуальної реперної теорії, що включає в себе конструкції звільнення від кримінальної відповідальності, визначає понятійний апарат та теоретичні положення загальних теорій, на підставі яких розкриваються кримінальні процесуальні теорії, зокрема теорія процесуальної оптимізації, обмеження репресивного впливу відносно учасників кримінального провадження;

- запропоновано концепцію процесуального порядку економії, що спрямована на оптимізацію кримінальної процесуальної форми, раціоналізації кримінальної процесуальної діяльності, забезпечення швидкого, повного, неупередженого досудового та судового провадження, встановлення елементів застосування альтернативних способів вирішення кримінальних конфліктів у випадку звільнення від кримінальної відповідальності;

- надано концепцію методологічного забезпечення оптимізації кримінального процесу на підставі юридичного процесу та судового права, теоретичне обґрунтування та запропоновано єдине визначення змісту кримінального та процесуального законодавства у випадку звільнення від кримінальної відповідальності;

- розкрито елементи оптимізації кримінального провадження у випадку звільнення особи від кримінальної відповідальності, які включають в себе прийняття процесуального рішення слідчим, прокурором та суддею на підставі реабілітуючих та нереабілітуючих обставин, що встановлені на підставі проведеного досудового розслідування та судового розгляду кримінального провадження;

- наведено теоретичні положення засад кримінального провадження у випадку прийняття процесуального рішення про звільнення від кримінальної відповідальності на підставі філософського визначення категорії «справедливість» та запропоновано вважати її засадою кримінального провадження;

- аргументовано теоретичну модель функціонального визначення сторони обвинувачення під час звільнення особи від кримінальної відповідальності на досудових стадіях кримінального провадження та надано концептуальні підходи судового розгляду суддею, колегіальним судом матеріальних та процесуальних підстав звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності та покарання;

удосконалено:

- диференціацію кримінальної відповідальності, положення щодо узгодження кримінального та процесуального законодавства, його розмежування під час збирання, перевірки та оцінки доказів, визначення елементів матеріального, морального, психологічного змісту, що впливають на прийняття рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності та/або покарання;

- предмет, зміст, структурну побудову процесуального рішення, надано

класифікацію процесуального рішення за видами, формами, групами, що повинні відповідати законності, обґрунтованості, визначеності доказів та обставин кримінального правопорушення на підставі норм матеріального та процесуального права;

- процесуальні повноваження прокурора як сторони обвинувачення у кримінальному провадженні на підставі прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва, забезпечення процесуальних гарантій учасників кримінального провадження, прийняття процесуальних рішень у випадку закриття кримінального провадження та/або звільнення особи від кримінальної відповідальності; складання клопотання про звільнення підозрюваного (обвинуваченого) суддею;

- теоретичні та практичні елементи процесуальних повноважень сторони захисту у кримінальному провадженні під час звільнення від кримінальної відповідальності, розкрито моральні заборони участі захисника під час забезпечення захисту;

- процесуальні положення щодо звільнення підозрюваного (обвинуваченого) від кримінальної відповідальності під час підготовчого судового провадження, запропоновано авторську позицію побудови зазначеної стадії на підставі континентальної правової системи, надано елементи класифікації та розподілу підстав звільнення від кримінальної відповідальності;

- правовий інститут звільнення від кримінальної відповідальності та покарання судом на стадії судового розгляду, визначено його процедуру та процесуальний порядок під час закриття кримінального провадження, звільнення від кримінальної відповідальності та/або покарання у випадку відмови сторони обвинувачення відносно встановлення вини обвинуваченого;

дістали подальшого розвитку:

- теоретичні положення інституту оскарження процесуальних рішень сторонами процесу у випадку закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності та/або покарання;

- застосування міжнародних програм, які встановлюють засоби боротьби з кримінальними правопорушеннями, попередження злочинності, встановлення вини обвинуваченого та можливість його звільнення від кримінальної відповідальності та/або застосування міри кримінального покарання для подальшого його виховання в умовах суспільства;

- теоретичні та практичні конструкції консенсуального провадження, які існують паралельно з системою державних органів кримінальної юстиції та суду у випадку прийняття рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності та/або покарання;

- елементи альтернативних засобів вирішення правових конфліктів, надано теоретичну модель системи альтернативних заходів, на підставі міжнародних правових стандартів звільнення від кримінальної відповідальності для правової системи України;

- правове значення відновного правосуддя, вирішення конфлікту у

випадку скасування моральних, матеріальних претензій, отримання фінансової допомоги, яка повинна покрити матеріальну шкоду, що заподіяна вчиненням кримінального правопорушення.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення, викладені в дисертації, висновки й пропозиції можуть бути використані:

- у законотворчій діяльності – під час прийняття змін, доповнень до чинного законодавства України, який встановлює нормативні положення процесуальної участі сторін, учасників у кримінальному процесі України;

- у процесі практичної діяльності правоохоронних органів у випадку механізму реалізації процесуального статусу учасника кримінального провадження, встановлення його прав, обов'язків та інтересів, які гарантовані чинним законодавством України (акт впровадження Головного управління поліції Харківської області від 03 травня 2018 року; акт впровадження Головного управління служби безпеки України у м. Київ та Київській області від 25 квітня 2019 року; акт впровадження прокуратури Харківської області Дергачівської місцевої прокуратури від 03 травня 2018 року);

- у навчально-методичній роботі – для підготовки навчальних посібників, методичних розробок та безпосередньо в навчальному процесі, при вивченні кримінального процесуального законодавства (акт впровадження Харківського національного університету внутрішніх справ від 19 березня 2019 р.; акт про впровадження у науково-дослідну діяльність Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна від 19 березня 2019 р.).

Апробація результатів дисертації. Роботу виконано в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна, обговорено на засіданні міжкафедрального семінару юридичних кафедр університету, схвалено та рекомендовано до захисту. Основні результати дослідження доповідались на таких науково-практичних заходах: Верховенство права – основоположний принцип правової держави: III Науковий круглий стіл молодих вчених, аспірантів та магістрів (м. Харків, 9 грудня 2011 р.); «Девіантна поведінка: соціологічний, психологічний та юридичний аспекти»: науково-практична конференція (м. Харків, 6 квітня 2011 р.); «Демократія у країнах Східної Європи: конституційно-правовий вимір (Тодиківські читання)»: Четверта міжнародна наукова конференція молодих учених, аспірантів і студентів (м. Харків, 27–28 травня 2011 р.); «Розвиток економіко- і політико-правових систем України та інших країн Європи на початку 21 століття»: 8 міжнародна науково-практична конференція (м. Львів, 27–28 жовтня 2011 р.); «Від громадянського суспільства – до правової держави»: VII Міжнародна наукова Internet-конференція студентів та молодих вчених (м. Харків, 27 квітня 2012 р.); «Верховенство права – основоположний принцип правової держави»: IV Науковий круглий стіл молодих вчених, аспірантів та магістрів (м. Харків, 14 грудня 2012 р.); «Від громадянського суспільства – до правової держави»: VIII Міжнародна наукова Internet-конференція

студентів та молодих учених (м. Харків, 26 квітня 2013 р.); «Впровадження нового кримінального процесуального кодексу України в правоохоронну діяльність та навчальний процес: досвід та шляхи удосконалення»: науково-практична конференція (м. Харків, 5 квітня 2013 р.); «Актуальні проблеми кримінальної відповідальності»: міжнародна науково-практична конференція (м. Харків, 10-11 жовтня 2013 р.); «Верховенство права – основоположний принцип правової держави»: IV Науковий круглий стіл молодих вчених, аспірантів та магістрів (м. Харків, 14 грудня 2013 р.); «Проблемы проведения оперативно-розыскных мероприятий»: всероссийская научно-практическая конференция (г. Тюмень, 24 апреля 2013 г.); «Від громадянського суспільства – до правової держави»: X Міжнародна наукова Internet-конференція студентів та молодих учених (м. Харків, 25 квітня 2014 р.); «Наука кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків»: міжнародна науково-практична конференція, (м. Харків, 9-10 жовтня 2014 р.); «Еволюція уявлень про злочини і покарання у суспільно-правовій думці (до 250-річчя праці Чезаре Беккарія «Про злочини і покарання»)»: Міжнародна науково-практична конференція (м. Харків, 24 червня 2014 р.); «Верховенство права – основоположний принцип правової держави»: VI Науковий круглий стіл молодих вчених, аспірантів та магістрів (м. Харків, 07 листопада 2014 р.); «Профілактика корупційних правопорушень: науково-практична конференція (м. Харків, 7 квітня 2015 р.); «Конституція як основа розвитку правової системи. VIII Тодиківські читання»: міжнародна конференція молодих учених, аспірантів (м. Харків, 2-3 жовтня 2015 р.); «Верховенство права – основоположний принцип правової держави»: VII Науковий круглий стіл молодих вчених, аспірантів та магістрів (м. Харків, 18 грудня 2015 р.); «Від громадянського суспільства – до правової держави»: XII міжнародна наукова конференція молодих вчених та студентів (м. Харків, 22 квітня 2016 .); «Актуальные проблемы юридического образования в контексте обучения альтернативному урегулированию споров как подходу к обеспечению прав человека»: Международная научно-методическая конференция (г. Минск, 29 ноября–3 декабря 2016 г.); «Верховенство права – основоположний принцип правової держави»: VIII Науковий круглий стіл молодих вчених, аспірантів та магістрів (м. Харків, 16 грудня 2016 р.); «Від громадянського суспільства – до правової держави за напрямом «Конституційне реформування в Україні: сучасні виклики та тенденції»: XIII міжнародна науково-практична конференція (м. Харків, 21 квітня 2017 р.); «Від громадянського суспільства – до правової держави за напрямом «Захист прав людини: національний та міжнародно-правовий виміри»: XIV Міжнародна науково-практична конференція; «Сучасний вимір прав людини: конституційний контекст. XI Тодиківські читання»: Міжнародна наукова конференція (26-27 жовтня 2018 р.).

Публікації. Основні результати наукового дослідження викладено у шести монографіях, п'яти навчальних посібниках, двадцяти п'яти наукових статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та інших

держав та двадцяти чотирьох тезах доповідей на наукових та науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, шістнадцяти підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел (485 найменувань). Загальний обсяг дисертації становить 490 сторінок, основний зміст – 394 сторінок, додатки – 17 сторінок, список використаних джерел – 52 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації; вказано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження; зазначено наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; подано відомості про публікації, структуру та обсяг наукової роботи.

Розділ 1 «Загальні положення оптимізації кримінального процесу» складається з шести підрозділів.

У підрозділі 1.1 «Теорія та практика оптимізації кримінального провадження» розглядаються міжгалузеві та галузеві інститути кримінального процесу. Оптимізація включає в себе процесуальний статус сторін, учасників кримінального провадження, визначення вини особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, докази та межі доказування, положення фіксування проведення слідчих (розшукових), судових дій, елементи тимчасового обмеження прав та свобод учасників процесу, судовий розгляд кримінальної справи, ухвалення та проголошення вироку. Визначається, що ключовим інститутом оптимізації процесу є концепція звільнення від кримінальної відповідальності та покарання, яка встановлює основи процесуальної економії, обмежує репресивний вплив під час досудового розслідування та судового розгляду кримінального провадження. Надаються види, форми оптимізації кримінального провадження. Перший вид передбачає запровадження у кримінальному процесуальному законодавстві нових форм економії кримінального провадження. Другий – реалізується на підставі змагальності процесу. Третій – визначає елементи погодження, договору, угоди, консенсусу кримінального провадження. Доведено, що кримінальне провадження закривається на стадіях процесу, а підозрюваний (обвинувачений) звільняється від кримінальної відповідальності та покарання на судових стадіях.

Запропоновано форми оптимізації. Перше положення передбачає обставини, за яких, якщо особа звільняється від кримінальної відповідальності, їй не оголошується повідомлення про підозру. Другими обставинами є закриття кримінального провадження внаслідок акту амністії, помилування, примирення з потерпілим. Третіми, у випадку складання відносно підозрюваного та оголошення повідомлення про підозру, на стадії судового провадження лише суддя має процесуальні повноваження звільнити

обвинуваченого від кримінальної відповідальності та покарання. Четвертими обставинами є ухвалення та проголошення обвинувального вироку суддею, колегіальним судом без призначення покарання, покарання з відстрочкою його виконання, призначення покарання та звільнення від його відбування.

Концептуальні положення оптимізації на підставі кримінального права у кримінальному процесі встановлюють положення звільнення від кримінальної відповідальності, прийняття процесуального рішення слідчим, прокурором та суддею, на підставі реабілітуючих та/або nereабілітуючих елементів. Ключова основа реабілітації утворюється на підставі засад кримінального права та процесу, визначається презумпцією невинуватості, забезпеченням доведеності вини слідчим, прокурором, судом. Запропоновано розподіл презумпції та аксіоми, види презумпції: презумпція знання закону, істинності вироку, що вступив у законну дію та презумпція невинуватості. Звернено увагу на неконституційність закриття кримінального провадження з nereабілітуючих підстав у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності; набрав чинності закон, яким скасовано кримінальну відповідальність за діяння, вчинене особою; існує нескасована постанова слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження та ін.

Підрозділ 1.2 «Процесуальна економія кримінальних процесуальних репресій» розкриває структурну побудову та визначення елементів кримінальних процесуальних репресій. Теоретичні положення кримінальних репресивних заходів встановлено на підставі розвитку теорії права. Вчені протягом столітнього розвитку кримінальної правової науки надали основний зміст правової норми, яка визначила репресивний вплив на протиправну поведінку відносно особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. На підставі теоретичних положень чинного законодавства можна надати види кримінальних та процесуальних репресій, що встановлено у законі. Перший включає в себе положення кримінального законодавства, а саме застосування санкції кримінального закону у виді покарання за вчинення кримінального правопорушення. Зменшення впливу кримінальних репресій за КК України встановлено у випадку визначення обставин, які пом'якшують санкцію статті під час призначення кримінального покарання. Другий вид – кримінально процесуальні репресії, що визначені нормами кримінального процесу. Доведено, що під час досудового та судового провадження слідчий, прокурор, суддя мають право застосовувати міри кримінальних процесуальних репресій. З одного боку, кримінальний процес за своєю сутністю повинен мати репресивні заходи для проведення повного, швидкого, неупередженого досудового розслідування, з іншого, кримінальні репресії мають обмежений зміст, запроваджуються на підставі клопотання слідчого, прокурора до слідчого судді та проводяться тільки за ухвалою суду. У випадку застосування норм, які тимчасово обмежують права, свободи та інтереси учасників кримінального провадження кримінальний процес надає гарантії для сторін, учасників кримінального провадження. Основний зміст обмеження впливу

кримінальних репресій полягає у виконанні процедури кримінального провадження, прав та обов'язків, що надані учасникам процесу. Законні вимоги слідчого, прокурора, слідчого судді, суду до учасника кримінального провадження повинні бути виконані, а у випадку відмови виконання встановлених процесуальних обов'язків до учасника процесу застосовуються кримінальні процесуальні репресії.

Визначено, що кримінальні та процесуальні репресії мають аспекти зменшення репресивного впливу на учасників кримінального провадження у випадку звільнення особи від кримінальної відповідальності та/або покарання; встановлення альтернативних засобів вирішення кримінальних правових конфліктів.

У підрозділі 1.3 *«Процесуальний порядок економії кримінального провадження»* надається концепція процесуальної економії, що спрямована на оптимізацію кримінальної процесуальної форми, раціоналізацію кримінальної процесуальної діяльності шляхом встановлення розумних процесуальних строків досудового та судового провадження, встановлення елементів застосування консенсусу, альтернативних способів вирішення кримінальних конфліктів за рахунок виключення необхідності проведення процесуальних, слідчих (розшукових) та судових дій, уникнення витрат щодо подолання протидії кримінальних правопорушень. Запропоновано форми процесуальної економії. Процесуальну економію кримінального провадження можна визначити на підставі механізму проведення досудового розслідування та судового провадження, який можна розділити на групи. Першу групу можна визначити на підставі процесуальної процедури механізму, спрямованого на виконання засад кримінального провадження, зокрема законності, заборони двічі притягувати до кримінальної відповідальності, свободи на самовикриття та право свідчити проти своїх близьких родичів та членів сім'ї та ін. Другу групу встановлено на підставі уніфікованої процедури, та/або спрощення проведення досудового розслідування та судового розгляду. Аналіз зазначеної групи надає підстави для визначення таких видів спрощеного кримінального провадження. Перший вид є проведенням дізнання на підставі вчинення кримінальних проступків. Другий – кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення та його судовий розгляд. Третій – кримінальне провадження на підставі угоди. Четвертий – судовий розгляд та постанова вироку відносно особи, яка перебуває за межами України. Надано конструкцію кримінального провадження, яка передбачає на підставі сукупності правових норм, що регулюють підстави та процедуру закриття кримінального провадження, переслідування особи, відносно якої проводилося кримінальне провадження. Зазначені положення надають розподіл двох основних груп. Перша – включає положення щодо закриття кримінального провадження у випадку закінчення строку досудового розслідування, якщо жодній особі не було повідомлено про підозру. Друга – вказує на встановлення обставин кримінального правопорушення. У цьому випадку слідчий, прокурор мають право ініціювати перед суддею питання про звільнення підозрюваного,

обвинуваченого від кримінальної відповідальності. Особливості процесуальної економії можна визначити на підставі механізму проведення досудового та судового провадження. Пропонуємо розділити їх на види. Перший визначається на підставі процесуальної процедури механізму, спрямованого на виконання засад кримінального провадження. Другий – вказує на уніфіковані процедури, та/або спрощення проведення судового розгляду.

Підрозділ 1.4 «Методологічне забезпечення оптимізації кримінального процесу» обґрунтовує теоретичні положення оптимізації кримінального провадження, визначає мінімальний та/або максимальний функціональний рівень процесуальної діяльності сторін, учасників під час вирішення завдань кримінального провадження. Методологія оптимізації досудового провадження включає в себе системний підхід виконання завдань кримінального провадження, прийняття процесуального рішення, щоб кожен, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, а жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений. Концепція процесуальної системи є ефективним інструментом оптимізації процесу, що будується на підставі функціонального підходу сторін – учасників процесу. Методологічне забезпечення охоплює процедуру, визначає сукупність правового регулювання. Теоретичні аспекти методології передбачають визначення пізнання та знання щодо встановлення обставин кримінального правопорушення. Тобто методологія – це ключ до пізнання за допомогою знання, а саме до охоплення недосяжного або невідомого. При цьому, ми виходимо з тези про те, що сукупність пізнання є статичною категорією, а встановлення об’єктивної істини – категорією динамічною.

Надано концепцію методів кримінального процесу та їх теоретичне визначення на підставі загальних, спеціальних, галузевих та міжгалузевих положень. Розкрито методологічний зміст ієрархічної побудови кримінальних процесуальних теорій, зокрема метатеорії, на підставі якої побудовано загальні теорії та спеціальні кримінальні процесуальні теорії. Доведено, що спеціальні теорії спрямовані на дослідження законодавчого регулювання та процесуальної діяльності щодо застосування окремих процесуальних інститутів. Спеціальні теорії складаються з елементів, які не однакові для загальних кримінальних процесуальних теорій. Окремі елементи використовують теоретичні конструкції загальних теорій та теорій-систем для розробки власних теоретичних положень. Теорії-елементи розроблюють понятійний апарат, теоретичні конструкції, визначають мету для теорій-систем та для загальних кримінальних процесуальних теорій. Вони надають імпульс для подальшого уточнення теорій-систем. Запропоновано такі теорії визначати як реперні. До них необхідно віднести теорію звільнення від кримінальної відповідальності та покарання. Загальні положення цієї теорії та її конструкції мають значний вплив на подальшу розробку теорії процесуальної оптимізації, економії репресивного впливу у кримінальному провадженні.

На підставі загальних положень імперативного методу визначено елементи юридичного процесу та запропоновано його концепцію. Надано визначення юридичного процесу як системи взаємопов'язаних правових форм діяльності уповноважених державних органів, а також учасників, які мають свій приватний інтерес та учасників, що допомагають виконувати процедуру процесуальної діяльності. Розглянуто концепцію судового права як комплексної галузі права, основна структура якого передбачає судове провадження, забезпечення захисту прав та свобод учасників кримінального процесу. Запропоновано визначення судового права як не каральної системи, а аспектів відновлення прав та свобод.

Підрозділ 1.5 «Справедливість як засада кримінального провадження» розкриває процесуальний зміст засад кримінального процесу. На підставі ретроспективного аналізу наукових точок зору запропоновано теоретичне визначення засад кримінального провадження. Перша точка зору розглядає засади як інститут кримінального процесу та вказує на те, що засади побудовано на підставі сукупності правових норм. Друга – визначає засади як керівні ідеї, за допомогою яких здійснюється кримінальний процес. Третя вказує на те, що засади побудовано на підставі принципів права та/або правових принципів.

Теоретичні положення звільнення від кримінальної відповідальності мають бути встановлені на підставі філософського визначення категорії «справедливості», яка передбачає процесуальну діяльність слідчого, прокурора, слідчого судді, колегіального суду під час розгляду кримінального провадження. Справедливість поєднала встановлення істини та об'єктивні обставини кримінального правопорушення, вини підозрюваного, обвинуваченого таким чином, щоб за вчинений злочин було встановлено справедливе кримінальне покарання або особу було звільнено від кримінальної відповідальності.

Запропоновано вважати засадою кримінального провадження справедливість, яка містить вимогу відповідності між реальною значущістю різних індивідів (соціальних груп) та їх соціальним станом, між їх правами і обов'язками, між діянням і віддякою, працею і винагородою, злочином і покаранням. Справедливість виконує особливу координуючу роль у системі принципів права, обґрунтовує інші принципи права, визначає їх співвідношення і межі дії в конкретних історичних умовах.

У підрозділі 1.6 *«Функціональне визначення сторін у кримінальному провадженні»* розкривається функціональне визначення сторін у кримінальному провадженні, виходячи з концепції кримінальних процесуальних функцій, що виконують учасники процесу. Чинне кримінальне процесуальне законодавство не має чіткого визначення процесуальних функцій. КПК України в окремих статтях зазначає, що кримінальне провадження здійснюється на підставі функції державного обвинувачення, захисту та судового розгляду. Функціональний розгляд учасників кримінального провадження, за чинним КПК України, можна

встановити за функціональними повноваженнями, що надані чинним законодавством та статусом сторони обвинувачення, захисту, його учасників.

Запропоновано функціональні положення процесуальної діяльності слідчого, прокурора, судді у випадку прийняття процесуального рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Функції слідчого можна визначити як вид діяльності на підставі його процесуального статусу. Слідчий не здійснює функцію обвинувачення, а проводить досудове розслідування обставин кримінального правопорушення. Функції прокурора встановлено на підставі його контрольних, організаційних, наглядових положень прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва кримінальним провадженням. Функція судді полягає у судовому розгляді кримінального провадження та прийнятті рішення щодо звільнення особи від кримінальної відповідальності та покарання.

Розділ 2 «Оптимізація стадії досудового провадження» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Загальні положення закриття кримінального провадження на стадії досудового провадження»* визначається положення звільнення від кримінальної відповідальності, закриття кримінального провадження на підставі відсутності події кримінального правопорушення; його складу, а також відсутності доказів, що вказують на вину особи у випадку можливості їх отримати. Загальні положення закриття кримінального провадження полягають у диференціації кримінальної відповідальності, зокрема її розмежуванні на підставі чинного кримінального законодавства та отриманих доказів, що представлені стороною обвинувачення. Друга конструкція обставин, що встановлюються під час звільнення від кримінальної відповідальності на стадіях кримінального провадження полягає у матеріальному аспекті за нормативним визначенням кримінального права, на підставі складу кримінального правопорушення. Третя конструкція – прийняття процесуального рішення відносно окремої категорії учасників, а саме застосування міри медичного, виховного характеру. Надано теоретичне обґрунтування звільнення від кримінальної відповідальності особи за віком, станом здоров'я, психічними або фізичними вадами.

Ретроспективний аналіз чинного законодавства вказує на теоретичні неузгодженості, по-перше, між континентальною правовою системою та англосаксонським правом у випадку прийняття рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності, по-друге, між кримінальним правом та процесом, а саме закон про кримінальну відповідальність по деяких складах кримінального правопорушення (злочину) надає спеціальні підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності, а кримінальний процес визначає зазначені аспекти з іншої точки зору. Запропоновано кримінальні підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності, узгодити з чинним процесуальним законодавством.

Підрозділ 2.2 *«Процесуальні рішення у разі закриття кримінального провадження»* розкриває вимоги до процесуальних рішень, які можна

визначити за видами. Перший вид – процесуальні рішення, що приймаються на стадії досудового провадження слідчим, прокурором, слідчим суддею. Другий – процесуальні рішення, що приймаються на стадії судового провадження суддею, колегіальним судом. Визначаючи ці групи процесуальних рішень, можна сказати, що вони повинні відповідати законності, обґрунтованості, визначеності доказів та обставин кримінального правопорушення на підставі норм матеріального права.

Доведено, що підставою для початку процедури процесуальної діяльності є правова урегульованість форми кримінального процесу за допомогою складання процесуального акту. Слідчий, прокурор, суддя за змістом проведення процесуальної, слідчої (розшукової), судової дії за своїм вибором та механізмом реалізації правової норми складають процесуальне рішення. Кожне процесуальне рішення повинно бути забезпечено гарантіями прав, свобод та інтересів учасників кримінального провадження.

Запропоновано класифікувати прийняття процесуального рішення за процесуальними повноваженнями сторін відносно учасників процесу, зокрема лише правоохоронні, державні органи, приймають процесуальні рішення, а саме слідчий, прокурор, суддя. Другий елемент – це коло процесуальних підстав прийняття рішення, на підставі проведення процесуальних, слідчих (розшукових), судових дій. Третє положення передбачає складання процесуального рішення за процесуальною процедурою та формою, а саме постановою, протоколом, ухвалою, вирок.

Підрозділ 2.3 «Повноваження прокурора, як сторони обвинувачення під час закриття кримінального провадження» розкриває зміст прокурорського нагляду за чинним кримінальним та процесуальним законодавством України, законом про прокуратуру, про оперативно-розшукову діяльність. Доведено, що органи прокуратури, прокурор забезпечують організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішують відповідно до закону процесуальні питання, здійснюють нагляд за проведенням слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, які виконують оперативні підрозділи; підтримують публічне обвинувачення як представник державного органу під час судового розгляду кримінального провадження; забезпечують представництво інтересів держави на стадіях судового провадження у порядку, визначеному законом.

Запропоновано класифікувати процесуальні повноваження прокурора. Перший вид передбачає прокурорський нагляд у формі процесуального керівництва за органами досудового розслідування під час проведення слідчих (розшукових) дій. Другий – є забезпеченням процесуальних гарантій учасників кримінального провадження. Третій – прийняття процесуальних рішень у випадку закриття кримінального провадження та/або звільнення особи від кримінальної відповідальності; складання клопотання про звільнення підозрюваного (обвинуваченого) колегіальним судом. Четвертий – процесуальна участь прокурора у випадку забезпечення публічного обвинувачення як державного органу під час судового розгляду

кримінального провадження; прокурорський нагляд за ухваленням, проголошенням та виконанням вироку.

У підрозділі 2.4 «Забезпечення захисту у кримінальному провадженні» надається теоретичний аналіз ст. 45–54 КПК України та визначається процесуальний статус адвоката. Теоретичні розробки участі захисника у кримінальному провадженні було визначено так. Одні автори пропонували необхідність розподілу предмета та межі захисту. Декілька вчених визначали, що процесуальна участь захисника у кримінальному процесі не чітко регламентована чинним законодавством, в окремих випадках, підозрюваний не має права обрати захисника, його призначає слідчий, прокурор, суддя. Інші визначали захист як його процесуальні гарантії під час виконання процесуальних дій, однак вказували на деякі теоретичні розбіжності між гарантіями та процедурою відмови підозрюваного, обвинуваченого від захисту. Участь захисника у кримінальному провадженні включає два основні положення, а саме встановлення доказів, які підтверджують або спростовують обвинувачення та участь у доказуванні обставин вчинення кримінального правопорушення.

Проаналізовано моральні заборони участі захисника, а саме заборону на розголошення конфіденційної інформації, обставин проведення досудового розслідування, що стали йому відомі у зв'язку із захистом. Визначено, що адвокат не має процесуальних повноважень щодо відмови від забезпечення захисту підозрюваного (обвинуваченого); захисник не має морального права на негласну співпрацю зі слідчим, прокурором, суддею. Вказано на заборону надання юридичної допомоги незаконного змісту або в корисних, протиправних інтересах.

Пропонується визначити засоби захисту, як застосування процесуальних документів адвоката, а саме клопотання, скарги. Захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він забезпечує.

Розділ 3 «Процесуальна економія на стадії судового провадження» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Процесуальні положення звільнення від кримінальної відповідальності під час підготовчого судового провадження» розглядаються концептуальні положення континентальної та англосаксонської правової системи.

Аргументовано, що континентальна правова система визначає завдання підготовчого судового провадження – прийняття процесуального рішення про організаційні та процесуальні аспекти підготовки кримінального провадження для судового розгляду. Ця стадія має контрольні функції між стадією досудового розслідування та судового розгляду та не встановлює вину підозрюваного (обвинуваченого).

Проаналізовано елементи англосаксонської правової системи, які встановлюють на цій стадії на підставі клопотання прокурора, процедуру звільнення від кримінальної відповідальності, застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, затвердження угоди або відмову

щодо її затвердження. Визначається, що для встановлення обставин кримінального правопорушення суддя повинен провести судовий розгляд, однак закон таких умов не надає. Суддя не має можливості оцінки доказів сторони обвинувачення та захисту щодо встановлення вини або невинуватості підозрюваного (обвинуваченого).

Запропоновано положення щодо звільнення від кримінальної відповідальності, застосування примусових заходів медичного або виховного характеру на підставі клопотання прокурора та затвердження угоди між сторонами, яке повинно розглядатися слідчим суддею на стадії досудового провадження у випадку закінчення досудового розслідування. Прокурор має право надати слідчому судді клопотання та матеріали кримінального провадження, останній розглядає клопотання під час прийняття процесуального рішення та приймає процесуальне рішення – складає ухвалу.

Надається класифікація підстав звільнення від кримінальної відповідальності та їх розподіл на загальні та спеціальні. Критерієм цієї класифікації є структура кримінального кодексу України.

Підрозділ 3.2 «Звільнення від кримінальної відповідальності на стадії судового розгляду» розкриває зміст судового розгляду та елементи закриття кримінального провадження, звільнення від кримінальної відповідальності або покарання суддею, колегіальним судом.

Запропоновано процесуальний порядок звільнення від кримінальної відповідальності встановити у випадку відмови сторони обвинувачення від подальшого встановлення вини обвинуваченого, яка передбачена законом про кримінальну відповідальність. Визначено структурні елементи правового інституту звільнення від кримінальної відповідальності та/або покарання. Загальні положення звільнення на стадії судового розгляду можна визначити таким чином. По-перше, звільнення від кримінальної відповідальності допускається, за загальним правилом, лише відносно винного у вчиненні злочину невеликої та середньої тяжкості, тоді як звільнення від кримінального покарання з цією ознакою не пов'язано, тобто допускається у справах про тяжкі злочини. По-друге, від кримінальної відповідальності може бути звільнений підозрюваний, обвинувачений. Від покарання може бути звільнений лише обвинувачений або засуджений, відносно яких був ухвалений та проголошений обвинувальний вирок суду.

Запропоновано класифікацію підстав звільнення від кримінальної відповідальності: визначення межі судового розгляду на підставі доказів, які вказують на вину обвинуваченого. Якщо докази не знайшли свого підтвердження під час судового розгляду, а можливості їх встановлення для доведення вини вичерпано, то колегіальний суд повинен прийняти процесуальне рішення щодо звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності. Другий аспект – відмова державного обвинувачення від його підтримки. Суддя постановляє вирок, за яким скасовує обвинувачення та звільняє обвинуваченого від кримінальної відповідальності. Третє положення – зміна обвинувачення в суді державним обвинувачем, встановлення нового обвинувачення під час судового розгляду,

ознайомлення обвинуваченого з новим обвинуваченням та надання судом можливості захисту від нього. Останній елемент передбачає спростування обвинувачених доказів на підставі яких суддя складає та проголошує виправдувальний вирок.

Доведено, що підстави звільнення від кримінальної відповідальності визначено у кримінальному та кримінально-процесуальному законодавстві, а суддя на підставі обставин кримінального правопорушення має право застосувати ту чи іншу правову норму.

У підрозділі 3.3 «*Забезпечення гарантій кримінального процесу під час оскарження процесуальних рішень про звільнення від кримінальної відповідальності*» розкриває загальні положення інституту оскарження. Надається класифікація оскарження за такими ознаками: правовідносини, які виникають між стороною обвинувачення та захисту після отримання, розгляду скарги, прийняття процесуального рішення про проведення процесуальних, слідчих розшукових дій або встановлення факту бездіяльності слідчого, прокурора; оскарження процесуального рішення слідчого у випадку звільнення особи від кримінальної відповідальності потерпілим до прокурора, а після отримання відповіді, оскарження до колегіального суду; розгляд скарги у судовому засіданні, складання ухвали слідчим суддею щодо встановлення порушень процесуальних прав сторін у кримінальному процесі та поновлення зазначених прав; визначення обставин, які не порушують права і свободи учасника кримінального процесу, відмова у задоволенні скарги слідчим суддею.

Доведено, що оскарження у кримінальному процесі за своїм змістом ширше від категорій «звернення», «пропозиція», «заява» Вагомою ознакою розмежування і вивчення оскарження є його зміст та характер щодо відстоювання прав і законних інтересів у випадку їх порушення. Основними принциповими положеннями, за якими повинні розглядатися скарги, є: законність, процесуальні гарантії, що забезпечують процесуальний порядок розгляду скарги. Сутність законності полягає в необхідності точного, неухильного дотримання всіма без винятку учасниками процесу положень законодавства, які регулюють процедурний та процесуальний порядок їх розгляду.

Розділ 4 «Міжнародні правові стандарти оптимізації та економії репресивного впливу у кримінальному процесі» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 4.1 «*Міжнародно-правові позиції під час звільнення від кримінальної відповідальності*» визначено на підставі міжнародних правових норм та його особливого порядку, який застосовується на підставі норм міжнародного права. Основним органом міжнародної діяльності є Організація Об'єднаних Націй (ООН). Нормативним визначенням правової діяльності ООН є її Статут, за допомогою якого визначається верховенство права, закону та правові положення дотримання прав і свобод людини та громадянина. Юридична діяльність ООН побудована на підставі програми, яка визначає засоби боротьби з кримінальними правопорушеннями,

попередження злочинності, встановлення вини обвинуваченого та можливість його звільнення від кримінальної відповідальності або застосування міри кримінального покарання для подальшого його виховання в умовах суспільства. Запропоновано на підставі англосаксонської правової системи елементи звільнення у випадку співпраці обвинуваченого зі слідством.

Надано положення відшкодування матеріальної, моральної шкоди у випадку ухвалення судом виправдувального вироку. Визначено правові категорії «жертва кримінального правопорушення», «жертва злочину», «жертва зловживання владою». У цьому випадку мова йде про будь-які злочини відносно зазначеної категорії осіб, в іншому – про незлочинні дії, що вимагають самостійного розгляду процедурних та процесуальних аспектів.

Підрозділ 4.2 «Консенсус визнання вини» розкриває зміст консенсуального провадження та надає авторське його визначення. Консенсуальне провадження необхідно іменувати як правові конфлікти та їх правове вирішення на підставі угоди, договору, а саме на підставі процесуальної форми, що існує паралельно з системою державних органів кримінальної юстиції та суду. Під час досудового та судового провадження сторони мають процесуальні повноваження щодо вирішення правового конфлікту. Аналіз юридичної літератури надає підстави для висновку про відсутність єдиного підходу до вирішення правових конфліктів та/або спорів. Надається процесуальна класифікація консенсусу. Перша група передбачає досудовий розгляд вирішення конфлікту у випадку, якщо підозрюваному не було оголошено повідомлення про підозру. Друга – вказує на процесуальні способи врегулювання конфлікту, заснованого на досягненні компромісу та встановленні консенсусу. Третя визначає комплекс методів або моделювання спеціального (власного) способу вирішення спорів та врегулювання конфліктів, виходячи з конкретних обставин та інтересів сторін під час судового розгляду кримінального провадження.

Доведено, що основним способом вирішення правового конфлікту між державою та особою, яка вчинила кримінальне правопорушення, є притягнення винного до кримінальної відповідальності та призначенням міри кримінального покарання. Досягнення цілей кримінального права та процесу можливо при застосовуванні питань, пов'язаних з консенсусом, укладення угоди, договору про вирішення кримінальних правових конфліктів.

Надано теоретичну модель встановлення консенсусу вирішення спору у кримінальному процесі. Перший елемент повинен бути застосований у випадку відновлення прав потерпілого. Другий – процедура консенсусу не повинна мати протиріч із законодавством. Третій – розгляд вирішення досудових конфліктів на стадіях кримінального провадження повинен проводитися лише за нетяжкими кримінальними правопорушеннями. Четвертий – примирення між стороною обвинувачення та захисту повинно бути встановлено за загальною згодою сторін процесу.

Підрозділ 4.3 «Система альтернативних засобів вирішення кримінальних правових конфліктів» надає теоретичний зміст категорії

«альтернативне провадження», незважаючи на те, що його точний зміст до кінця не розкрито, в окремих випадках він залишається мало зрозумілим.

Кримінальний процес розглядає положення альтернативного вирішення кримінальних правових конфліктів, що побудовані на підставі двох основних моделей. В Україні система альтернативних заходів лише формується, а основні положення кримінальна юстиція застосовує на підставі юридичних елементів зарубіжних країн. Вперше система альтернативного вирішення спорів була запропонована у 1976 році Сполученими Штатами Америки.

Запропоновано на підставі аналізу теоретичних положень кримінальної юстиції зарубіжних країн теоретичну модель системи альтернативних заходів для правової системи України. Перша модель – «нідерландська-бельгійська» – представляє собою так звану транзакцію, що повинна сприяти усуненню судового розгляду за незначними економічними злочинами, якщо обвинувачений не заперечує своєї вини. Вона застосовується за будь-які злочинні діяння, за вчинення яких передбачено покарання у вигляді тюремного ув'язнення строком до п'яти років. Транзакція допускається лише на досудових стадіях кримінального процесу. Сутність звільнення від кримінальної відповідальності у цьому випадку полягає в тому, що органи досудового розслідування відмовляються від кримінального обвинувачення особи, якщо остання погодиться сплатити до державної казни матеріальні кошти, що встановлені у конкретному випадку. Другою моделлю є медіація, що встановлюється на підставі двох умов. Перша умова включає медіацію на підставі цивільних положень права власності. Друга – міжнародний досвід, що вказує на можливість виправдання особи, відносно якої проводиться кримінальне провадження без застосування покарання, що пов'язане з позбавленням волі.

Підрозділ 4.4 «Концепція відновного правосуддя» розкриває концепцію відновного правосуддя, яка складається зі справедливості, що доповнює юридичну форму правосуддя. Правове значення відновного правосуддя полягає у моральному вирішенні конфлікту. Другим аспектом є вирішення питання матеріальних претензій та отримання фінансової допомоги, яка покриває матеріальну шкоду, що заподіяна вчиненням кримінального правопорушення. Третій компонент передбачає досягнення позитивних результатів. На підставі відновного правосуддя, вирішення правових конфліктів проходить за активної участі сторін, що включає в себе задоволення сторін у процесі; скасування протистояння; спільне вирішення конфлікту на підставі укладення договору, угоди. Кінцевим значенням відновного правосуддя є зміцнення правових конструкцій в суспільстві, підвищення авторитету державних органів, виховування особи в суспільстві, зменшення кількості кримінальних правопорушень.

Доведено, що першою рисою відновного правосуддя є захист прав, свобод та приватних інтересів особи. Можна визначити два елементи, що пов'язані між собою. Перший – забезпечення гарантій прав та свобод, визначення процесуального статусу, який передбачає участь особи у

кримінальному провадженні. Другий – поновлення прав та свобод у випадку їх порушення з боку органів кримінальної юстиції та колегіального суду. Друга конструкція полягає у визначенні правового та процесуального статусу учасників процесу. Визначено межі відновного правосуддя, а саме, у разі забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження та поновлення прав учасників кримінального процесу. Забезпечення захисту суб'єктивних прав та інтересів учасників кримінального провадження здійснюється слідчим, прокурором та суддею. Запропоновано дві форми захисту, а саме загальна, що встановлена нормами права, друга – спеціальна, що забезпечується під час судового розгляду кримінального провадження.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення теоретико-правових положень та практичних проблем закриття кримінального провадження та звільнення від кримінальної відповідальності на підставі оптимізації, економії, усунення репресивного впливу, застосування індивідуального підходу при дотриманні справедливості, відносно особи, підозрюваного, обвинуваченого під час прийняття процесуального рішення стороною обвинувачення та суддею на досудових та судових стадіях процесу. З теоретичних позицій розглянуто положення звільнення від кримінальної відповідальності та покарання на підставі застосування реабілітуючих та нереабілітуючих положень, визначено протиріччя між кримінальним та процесуальним законодавством та надано шляхи удосконалення чинного законодавства України. Сформульовані положення можна визначити у наступному.

1. Визначено теорію та практику оптимізації кримінального процесу, яка включає в себе процесуальний статус сторін, учасників кримінального провадження, визначення вини особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, докази та межі доказування, положення фіксування проведення слідчих (розшукових), судових дій, елементи тимчасового обмеження прав та свобод учасників процесу, судовий розгляд кримінальної справи, ухвалення та проголошення вироку. Доведено, що ключовим інститутом оптимізації процесу є звільнення від кримінальної відповідальності та покарання, яка встановлює основи процесуальної економії, обмежує репресивний вплив під час досудового розслідування та судового розгляду кримінального провадження. Аргументовано, що кримінальні репресії застосовуються на підставі норм кримінального закону. Процесуальні репресії встановлюються на підставі процесуальних заходів та юридичної відповідальності відносно окремої категорії учасників, які вчинили кримінальне правопорушення. Окремий вид кримінальних процесуальних репресій має обмежений зміст та застосовується на підставі ухвали слідчого судді. У випадку виконання учасником процесу наданих

йому прав та обов'язків, а також на підставі визначення обставин, що пом'якшують санкцію статті, колегіальний суд, суддя мають право звільнити від кримінальної відповідальності або покарання, та/або призначити кримінальне покарання, що не пов'язано із позбавленням волі.

2. Надано види кримінальних процесуальних репресій у кримінальному провадженні. Перший включає в себе положення кримінального законодавства, а саме застосування санкції кримінального закону у вигляді покарання за вчинення кримінального правопорушення. Другий – визначає норми кримінального процесу. Доведено, що під час досудового та судового провадження слідчий, прокурор, суддя мають право застосовувати міри кримінальних процесуальних репресій. З одного боку, кримінальний процес за своєю сутністю повинен мати репресивні заходи, оскільки підозрюваний, обвинувачений вчиняють кримінальне правопорушення. З іншого, кримінальні репресії мають обмежений зміст на підставі визначення обставин, що пом'якшують санкцію статті під час призначення кримінального покарання. У випадку застосування норм, які тимчасово обмежують права, свободи та інтереси учасників кримінального провадження, кримінальний процес надає гарантії для сторін, учасників кримінального провадження. Основний зміст обмеження впливу кримінальних репресій полягає у виконанні процедури кримінального провадження, прав та обов'язків, що надано учасникам процесу. Запропоновано класифікацію економії кримінальних процесуальних репресій на групи. Перша – включає положення щодо закриття кримінального провадження у випадку закінчення строку досудового розслідування, якщо жодній особі не було повідомлено про підозру. Друга – вказує на встановлення обставин кримінального правопорушення, слідчий, прокурор мають право ініціювати перед суддею питання про звільнення підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності. Третя – визначається на підставі механізму проведення досудового та судового провадження та уніфіковані процедури, та/або спрощення проведення судового розгляду.

3. Надано концепцію процесуальної економії, що спрямована на оптимізацію кримінальної процесуальної форми, раціоналізації кримінальної процесуальної діяльності шляхом встановлення розумних процесуальних строків досудового та судового провадження, встановлення елементів застосування консенсусу, альтернативних способів вирішення кримінальних конфліктів за рахунок виключення необхідності проведення процесуальних, слідчих (розшукових) та судових дій, уникнення витрат щодо подолання протидії кримінальних правопорушень. Запропоновано форми процесуальної економії. Перша – передбачає закриття кримінального провадження як сукупність правових норм, що регулюють підстави та процедуру закриття кримінального провадження, переслідування особи, відносно якої проводилося кримінальне провадження на підставі виконання завдань кримінального процесу. Можна надати дві основні групи. Перша – включає положення закриття кримінального провадження у випадку закінчення

строку досудового розслідування, якщо жодній особі не було повідомлено про підозру. Друга – вказує на встановлення обставин кримінального правопорушення. У цьому випадку слідчий, прокурор мають право ініціювати перед суддею питання про звільнення підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності. Друга конструкція визначається на підставі механізму проведення досудового та судового провадження, яку можна розділити на види. Перший вид можна визначити на підставі процесуальної процедури механізму, спрямованого на виконання засад кримінального провадження. Другий вказує на уніфіковані процедури, та/або спрощення проведення судового розгляду. Запропоновано оптимізацію процесу на підставі змагальності, публічності. Надано класифікацію форми оптимізації кримінального провадження.

4. Методологія оптимізації досудового провадження включає в себе системний підхід виконання завдань кримінального провадження, прийняття процесуального рішення, щоб кожен, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, а жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений. Теоретичні аспекти методології передбачають визначення пізнання та знання щодо встановлення обставин кримінального правопорушення. Надана концепція методів кримінального процесу та їх теоретичне визначення на підставі загальних та спеціальних, галузевих та міжгалузевих. Запропоновано реперну теорію кримінального процесу, яка включає в себе загальні положення звільнення від кримінальної відповідальності, без якої неможлива ефективна розробка теорії оптимізації та економії репресивного впливу та процесуальної економії.

5. На підставі ретроспективного аналізу наукових точок зору розглянуто теоретичне визначення засад кримінального провадження. Перша точка зору вказує, що засади є інститутом кримінального процесу, які побудовані на підставі сукупності правових норм. Друга – пропонує визначення засад як керівної ідеї, що надає процесуальну форму, можливість використання прав та обов'язків учасниками процесу. Третя – вказує на те, що засади побудовано на підставі принципів права та/або правових принципів. Аргументовано вважати засадою кримінального провадження справедливість, яка містить вимогу відповідності між реальною значущістю різних індивідів (соціальних груп) та їх соціальним станом, між їх правами і обов'язками, між діянням і віддякою, працею і винагородою, злочином і покаранням. Справедливість виконує особливу координуючу роль в системі принципів права, обґрунтовує інші принципи права, визначає їх співвідношення і межі дії в конкретних історичних умовах.

6. Запропоновано функціональні положення процесуальної діяльності слідчого, прокурора, судді у випадку прийняття процесуального рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Функції слідчого можна визначити як процесуальну діяльність щодо проведення досудового розслідування обставин кримінального правопорушення. Функції прокурора встановлено на підставі його контрольних, організаційних, наглядових

положень прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва кримінальним провадженням. Функція судді полягає у судовому розгляді кримінального провадження та прийняття рішення щодо звільнення особи від кримінальної відповідальності та покарання.

7. Ретроспективний аналіз чинного законодавства вказує на теоретичні неузгодженості, по-перше, між континентальною правовою системою та англосаксонським правом у випадку прийняття рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності, по-друге, між кримінальним правом та процесом, а саме закон про кримінальну відповідальність по деяких складах кримінального правопорушення (злочину) надає спеціальні підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності, а кримінальний процес визначає дані аспекти з іншої точки зору. Запропоновано кримінальні підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності узгодити з чинним процесуальним законодавством. Визначено загальні положення закриття кримінального провадження, які полягають у диференціації кримінальної відповідальності. Доведено, що звільнення від кримінальної відповідальності на стадіях кримінального провадження полягає у матеріальному аспекті, за нормативним визначенням кримінального права, на підставі складу кримінального правопорушення. Надано теоретичне обґрунтування звільнення від кримінальної відповідальності особи за віком, станом здоров'я, психічними або фізичними вадами.

8. Аргументовано визначити процесуальні рішення за видами. Перший вид – це процесуальні рішення, які приймаються на стадії досудового провадження слідчим, прокурором, слідчим суддею. Другий – процесуальні рішення, що приймаються на стадії судового провадження суддею, колегіальним судом. Визначаючи зазначені групи процесуальних рішень, можна сказати, що вони повинні відповідати законності, обґрунтованості, визначеності доказів та обставин кримінального правопорушення на підставі норм матеріального права. Доведено, що підставою для початку процедури процесуальної діяльності є правова урегульованість форми кримінального процесу за допомогою складання процесуального акту. Запропоновано класифікувати процесуальні рішення, які приймаються на стадії досудового провадження слідчим, прокурором, слідчим суддею та процесуальні рішення, що приймаються на стадії судового провадження суддею, колегіальним судом.

9. Запропоновано класифікувати процесуальні повноваження прокурора. Перший вид передбачає прокурорський нагляд у формі процесуального керівництва за органами досудового розслідування під час проведення слідчих (розшукових) дій. Другий – є забезпеченням процесуальних гарантій учасників кримінального провадження. Третій – прийняття процесуальних рішень у випадку закриття кримінального провадження та/або звільнення особи від кримінальної відповідальності; складання клопотання про звільнення підозрюваного (обвинуваченого) колегіальним судом. Четвертий – процесуальна участь прокурора у разі забезпечення публічного обвинувачення, як державного органу під час

судового розгляду кримінального провадження; прокурорський нагляд за ухваленням, проголошенням та виконанням вироку.

10. Розкрито загальні положення участі захисника у кримінальному провадженні, які включають в себе два основні положення, а саме, – встановлення доказів, які підтверджують або спростовують обвинувачення та участь у доказуванні обставин вчинення кримінального правопорушення. Проаналізовано моральні заборони участі захисника, а саме заборону на розголошення конфіденційної інформації, обставин проведення досудового розслідування, що стали йому відомі у зв'язку із захистом; адвокат не має процесуальних повноважень відмовитися від забезпечення захисту підозрюваного (обвинуваченого); захисник не має морального права на негласну співпрацю зі слідчим, прокурором, суддею; заборону надання юридичної допомоги незаконного змісту або в корисних, протиправних інтересах. Пропонується визначити засоби захисту як застосування процесуальних документів адвоката, а саме клопотання, скарги. Захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він забезпечує. Запропоновано визначити забезпечення захисту у кримінальному провадженні як процесуальну гарантію під час виконання процесуальних, слідчих (розшукових), судових дій.

11. Аргументовано, що континентальна правова система визначає завдання підготовчого судового провадження – прийняття процесуального рішення про організаційні та процесуальні аспекти підготовки кримінального провадження для судового розгляду. Зазначена стадія має контрольні функції між стадією досудового розслідування та судового розгляду та не встановлює вини підозрюваного (обвинуваченого). Проаналізовано елементи англосаксонської правової системи, які встановлюють на цій стадії процедурні елементи на підставі клопотання прокурора, звільнення від кримінальної відповідальності, застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, затвердження угоди або відмову в її затвердженні. Запропоновано для встановлення обставин кримінального правопорушення провести судовий розгляд суддею. Однак, практика встановила «церемоніальний» порядок судового розгляду, а саме суддя не має можливості оцінки доказів сторони обвинувачення та захисту, щодо встановлення вини або невинуватості підозрюваного (обвинуваченого). Запропоновано положення звільнення від кримінальної відповідальності, застосування примусових заходів медичного або виховного характеру на підставі клопотання прокурора та затвердження угоди між сторонами, яке повинно розглядатися слідчим суддею на стадії досудового провадження у разі закінчення досудового розслідування. Прокурор має право надати слідчому судді клопотання та матеріали кримінального провадження, останній розглядає клопотання під час прийняття процесуального рішення та має приймає процесуальне рішення – складає ухвалу.

12. Доведено, що оскарження у кримінальному процесі за своїм змістом ширше від категорій «звернення», «пропозиція», «заява». Вагомою ознакою розмежування і вивчення оскарження є його зміст та характер щодо

відстоювання прав і законних інтересів у випадку їх порушення. Основними принциповими положеннями, за якими повинні розглядатися скарги, є: законність, процесуальні гарантії, що забезпечують процесуальний порядок розгляду скарги.

13. Розглянуто нормативне визначення правової діяльності Статуту ООН, за допомогою якого визначається верховенство права, закону та правові положення дотримання прав і свобод людини та громадянина. Юридична діяльність ООН побудована на підставі програми, яка визначає засоби боротьби з кримінальними правопорушеннями, попередження злочинності, встановлення вини обвинуваченого та можливість його звільнення від кримінальної відповідальності або застосування міри кримінального покарання для подальшого його виховання в умовах суспільства.

14. Надається процесуальна класифікація консенсусу. Перша група передбачає досудовий розгляд вирішення конфлікту у випадку, якщо підозрюваному не було оголошено повідомлення про підозру. Друга – вказує на процесуальні способи врегулювання конфлікту, заснованого на досягненні компромісу та встановлення консенсусу. Третя – визначає комплекс методів або моделювання спеціального (власного) способу вирішення спорів та врегулювання конфліктів, виходячи з конкретних обставин та інтересів сторін під час судового розгляду кримінального провадження.

15. Запропоновано на підставі аналізу теоретичних положень кримінальної юстиції зарубіжних країн теоретичну модель системи альтернативних заходів для правової системи України. Перша модель – «нідерландська-бельгійська» – є так званою транзакцією, яка повинна сприяти усуненню судового розгляду за незначними економічними злочинами, якщо обвинувачений не заперечує своєї вини. Транзакція допускається лише на досудових стадіях кримінального процесу. Другою моделлю є медіація.

16. Доведено, що правове значення відновного правосуддя полягає у моральному вирішенні конфлікту. Другим аспектом є вирішення питання матеріальних претензій та отримання фінансової допомоги, яка покриває матеріальну шкоду, що заподіяна вчиненням кримінального правопорушення. Третій компонент передбачає досягнення позитивних результатів, а саме задоволення сторін у процесі; скасування протистояння; спільне вирішення конфлікту на підставі укладення договору, угоди.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Слінько Д. С. Правове забезпечення звільнення від кримінальної відповідальності на стадіях процесу. Харків: ФОП Панов А. М., 2018. 442 с.
2. Слінько Д. С. Консенсуальне провадження у кримінальному судочинстві України. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. 184 с.

3. Слінько Д. С., Бражник Ю. Ю. Теоретико-правова парадигма в кримінальному процесі. Харків: НікаНова, 2015. 220 с. *(Особистий внесок здобувача: брав участь в обробці, узагальненні результатів та підготовці монографії)*

4. Слінько Д. С., Максимов В. І. Негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні (теорія та практика). Харків: НікаНова, 2015. 180 с. *(Особистий внесок здобувача: брав участь в обробці, узагальненні результатів та підготовці монографії)*

5. Трубников В. М., Саленков І. В., Слінько Д. С. Режим виконання і відбування кримінального покарання у виді позбавлення волі. Харків: Панов, 2016. 360 с. *(Особистий внесок здобувача: брав участь в обробці, узагальненні результатів та підготовці монографії)*

6. Трубников В. М., Скаун О. Є., Слінько Д. С. Реалізація принципу справедливості в процесі призначення покарання у виді позбавлення волі: кримінально-правові та кримінально-процесуальні аспекти. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна; У справі, 2017. 276 с. *(Особистий внесок здобувача: брав участь в обробці, узагальненні результатів та підготовці монографії)*

Статті, опубліковані у наукових фахових виданнях України:

7. Слінько Д. С. Удосконалення прав потерпілого на відмову від кримінального провадження. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Право»*. 2011. № 988. С. 263–267.

8. Слінько Д. С. Міжнародно-правові аспекти законодавчого регулювання інституту обставин, що виключають злочинність діяння (порівняльний аналіз). *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Право»*. 2012. № 1028. С. 301–307.

9. Слінько Д.С. Теоретичні питання та практика застосування медіації (примирення) у кримінально-правових відносинах. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Право»*. 2012. № 1000. С. 211–216.

10. Слінько Д. С. Теоретичні положення закону про кримінальну відповідальність. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Право»*. 2013. № 1062. С. 169–173.

11. Слінько Д. С. Стратегічне значення конституційних норм для удосконалення кримінально-процесуального законодавства. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 1. С. 199–202.

12. Слінько Д.С. Теоретичні питання методики викладання правових дисциплін. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2013. № 10. С. 257–260.

13а. Слінько Д. С., Акмірадова С. А. Порівняльно-правовий аналіз злочинів проти прав людини на життя, недоторканність особистості в трьох державах: США, Туркменістані, Азербайджані. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Право»*. 2013. № 1077. С. 118–121. *(Особистий внесок здобувача: брав участь в узагальненні і обробці результатів та підготовці статті)*

136. Слінько Д. С., Йолдашова М. О. Кримінальне право України та Туркменістану (порівняльний аналіз). *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Право»*. 2013. № 1077. С. 171–174. (Особистий внесок здобувача: брав участь в узагальненні і обробці результатів та підготовці статті)

14. Слінько Д. С. Удосконалення теоретичних положень кримінального провадження. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Право»*. 2013. № 1082. С. 207–210.

15. Слінько Д. С. Теоретичне значення кримінально-процесуальних елементів протидії злочинності. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Право»*. 2014. № 1106. С. 166–171.

16. Слінько Д. С., Трубников В. М. Реалізація засад кримінального провадження в процесуальній формі заочного кримінального судочинства. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Право»*. 2014. № 1137. С. 177–181. (Особистий внесок здобувача: брав участь в узагальненні і обробці результатів та підготовці статті)

17. Слінько Д. С. Кримінально-правова характеристика дій, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2014. № 2(3). С. 175–187. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/07/3_14.pdf.

18. Слінько Д. С. Ефективність норм права та удосконалення законів як важливі умови боротьби зі злочинністю. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Право»*. 2015. № 1151. С. 162–165.

19. Слінько Д. С. Особливі положення процесуального статусу неповнолітніх у кримінальному судочинстві України. *ПРАВО.UA*. 2015. № 2. С. 83–87.

20. Слінько Д. С., Остафійчук Г. В. Процесуальні положення деяких видів звільнення від кримінальної відповідальності. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Право»*. 2015. № 20. С. 153–158. (Особистий внесок здобувача: брав участь в узагальненні і обробці результатів та підготовці статті)

21. Слінько Д. С. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим: кримінально-правові та процесуальні питання. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Право»*. 2016. № 21. С. 149–153.

22. Слінько Д. С. Використання елементів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Право»*. 2016. № 22. С. 174–178.

23. Слінько Д. С. Характеристика і взаємозв'язок негласних слідчих (розшукових) та оперативно-розшукових дій. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Право»*. 2017. № 23. С. 151–155.

24. Слінько Д. С. Вплив міжнародних правових позицій під час звільнення від кримінальної відповідальності. *ПРАВО.UA*. 2018. № 1. С. 119–125.

25. Слінько Д. С., Семененко Д. В. Оскарження процесуальних рішень щодо звільнення від кримінальної відповідальності. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Право»*. 2018. № 25. С. 124–128. (Особистий внесок здобувача: брав участь в узагальненні і обробці результатів та підготовці статті)

Статті, опубліковані у наукових періодичних виданнях інших держав:

26. Слинько Д. С. Консенсус в новом УПК Украины. *Правовые проблемы укрепления российской государственности*. Томск: Издательский Дом Томского государственного университета, 2013. № 1. С. 210–218.

27. Слинько Д. С. Теоретические положения уголовного процесса Украины. *Судебная власть и уголовный процесс*. 2013. № 2. С. 29–33.

28. Слинько Д. С., Трубников В. М. Порядок реализации принципов уголовного производства в процессуальной форме заочного уголовного судопроизводства. *Вестник Гродненского государственного университета имени Янки Купала. Серия 4. «Правоведение»*. 2016. Том 6, № 2. С. 95–101. (Особистий внесок здобувача: брав участь в узагальненні і обробці результатів та підготовці статті)

29. Слинько Д. С. Механизм уголовного процессуального регулирования освобождения от уголовной ответственности в связи с примирением виновного с потерпевшим. *Leges si Viata*. 2018. № 4/2 (316). С. 140–144.

30. Слинько Д.С. The classification of types of exemption from criminal liability and their procedural support. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2018. Feb. № 1 (vol. 1). С. 174–179.

31. Слінько Д.С. Authority of international legal positions during the exemption from criminal liability. *European science*. 2018. № 4. С. 123–128. URL: <http://european-science.sk/storage/journals/essays/4-2018/238.pdf>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

32. Слінько Д. С. Консенсус у кримінальному судочинстві. *Верховенство права – основоположний принцип правової держави*: III Науковий круглий стіл молодих вчених, аспірантів та магістрів (м. Харків, 9 грудня 2011 р.). Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2011. С. 119–121.

33. Слінько Д. С. Теоретичні аспекти секундарних правовідносин. *Девіантна поведінка: соціологічний, психологічний та юридичний аспекти*: матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 6 квітня 2011 р.). Харків: ХНУВС, 2011. 232 с.

34. Слінько Д. С. Форми та межі застосування консенсуального провадження. *Демократія у країнах Східної Європи: конституційно-правовий вимір (Тодиківські читання)*: збірка тез наукових доповідей і повідомлень Четвертої міжнародної наукової конференції молодих вчених,

аспірантів і студентів (м. Харків, 27–28 травня 2011 р.). Харків: Права людини, 2011. С. 283–284.

35. Слінько Д. С. Процесуальні проблеми затримання особи у скоєнні злочину. *Розвиток економіко- і політико-правових систем України та інших країн Європи на початку 21 століття*: 8 Міжнародна науково-практична конференція (м. Львів, 27–28 жовтня 2011 р.). Львів. 2011. С. 340–342.

36. Трубников В. М., Слінько Д. С. Вопросы практики применения медиации (примирения) в уголовно-правовых отношениях. *Від громадянського суспільства – до правової держави*: Тези VII Міжнародної наукової Internet-конференції студентів та молодих вчених (м. Харків, 27 квітня 2012 р.). Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. С. 519-526. URL: <http://DSpace.univer.kharkov.ua> «юридичний факультет»; <http://www-jurfak.univer.kharkov.ua> «наукове життя // конференції та інші наукові заходи // VII Міжнародна конференція молодих вчених та студентів «Від громадянського суспільства – до правової держави». С. 519-526.

37. Слінько Д. С. Пошук альтернативних заходів звільнення від кримінальної відповідальності. *Верховенство права – основоположний принцип правової держави*: IV Науковий круглий стіл молодих вчених, аспірантів та магістрів (м. Харків, 14 грудня 2012 р.). Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна. 2012. С. 91–93.

38. Слінько Д. С. Деякі аспекти закону про кримінальну відповідальність *Від громадянського суспільства – до правової держави*: тези VIII Міжнародної наукової Internet-конференції студентів та молодих вчених (м. Харків, 26 квітня 2013 р.). Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. С. 477–482. URL: <http://DSpace.univer.kharkov.ua> «юридичний факультет»; <http://www-jurfak.univer.kharkov.ua> «наукове життя // конференції та інші наукові заходи // VII Міжнародна конференція молодих вчених та студентів «Від громадянського суспільства – до правової держави». С. 477–482.

39. Слінько Д. С. Кримінальне провадження на підставі угоди. *Впровадження нового кримінального процесуального кодексу України в правоохоронну діяльність та навчальний процес: досвід та шляхи удосконалення*: матеріали науково-практичної конференції (м. Харків, 5 квітня 2013 р.). Харків: ХНУВС, 2013. С. 94–96.

40. Слінько Д. С. Медіація як підстава позасудового вирішення конфліктів. *Актуальні проблеми кримінальної відповідальності*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 10-11 жовтня 2013 р.) Харків: Право, 2013. С. 627–630.

41. Слінько Д. С. Современные проблемы теоретических положений уголовного процесса Украины. *Верховенство права – основоположний принцип правової держави*: IV Науковий круглий стіл молодих вчених, аспірантів та магістрів (м. Харків, 14 груд. 2013 р.). Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна. С. 147–150.

42. Слінько Д. С. Проблемы проведения негласных следственных (розыскных) действий в уголовном процессе Украины. *Проблемы проведения оперативно-розыскных мероприятий*: материалы всероссийской научно-

практической конференции (г. Тюмень, 24 апреля 2013 г.). Тюмень: Тюменский институт повышения квалификации сотрудников МВД России, 2013. С. 69–70.

43. Слінько Д. С. Модель консенсуального провадження в ході досудового розслідування. *Від громадянського суспільства – до правової держави*: тези X Міжнародної наукової Internet-конференції студентів та молодих вчених (м. Харків, 25 квітня 2014 р.). Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2014. С. 321–324. URL: <http://DSpace.univer.kharkov.ua> «юридичний факультет»; <http://www-jurfak.univer.kharkov.ua> «наукове життя // конференції та інші наукові заходи // X Міжнародна конференція молодих вчених та студентів. С. 321–324.

44. Слінько Д. С. Деякі аспекти інституту кримінального провадження на підставі угод в системі міждисциплінарних зв'язків. *Наука кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (м. Харків, 9-10 жовтня 2014 р.). Харків: Право, 2014. С. 398–401.

45. Слінько Д. С. Деякі моделі компромісних процедур. *Еволюція уявлень про злочини і покарання у суспільно-правовій думці* (до 250-річчя праці Чезаре Беккарія «Про злочини і покарання»): збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 24 червня 2014 р.). Харків: Золота миля, 2014. С. 193–197.

46. Слінько Д. С. Сучасний погляд на об'єкт злочинів проти основ національної безпеки України. *Верховенство права – основоположний принцип правової держави*: VI Науковий круглий стіл молодих вчених, аспірантів та магістрів (м. Харків, 07 листопада 2014 р.). Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2014. С. 218–221.

47. Слінько Д. С. Деякі аспекти кримінально-процесуальних елементів протидії злочинності. *Профілактика корупційних правопорушень*: науково-практична конференція (м. Харків, 7 квітня 2015 р.). Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. С. 268–274.

48. Слінько Д. С. Пути преодоления проблем обеспечения уголовно-правовой ответственности за действия, направленные на насильственную смену или свержение конституционного строя или на захват государственной власти. *Конституція як основа розвитку правової системи*. VIII Тодиківські читання: збірка тез наукових доповідей і повідомлень міжнародної конференції молодих учених, аспірантів (м. Харків, 2-3 жовтня 2015 р.). Харків: ТОВ «Видавництво права людини», 2015. С. 150–152.

49. Слінько Д. С. Проблеми забезпечення кримінально-правової відповідальності за дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади. *Верховенство права – основоположний принцип правової держави*: VII Науковий круглий стіл молодих вчених, аспірантів та магістрів (м. Харків, 18 грудня 2015 р.). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. С. 244–250.

50. Слінько Д. С. Вирішення конфліктів в кримінальному судочинстві за допомогою примірювальних процедур. *Від громадянського суспільства –*

до правової держави: XII міжнародна наукова конференція молодих вчених та студентів (м. Харків, 22 квітня 2016 р.). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. С. 379–381.

51. Слинько Д. С. Некоторые виды освобождения от уголовной ответственности как элементы восстановительного правосудия. *Актуальные проблемы юридического образования в контексте обучения альтернативному урегулированию споров как подходу к обеспечению прав человека*: материалы Международной научно-методической конференции (г. Минск, 29 ноября–3 декабря 2016 г.). Минск: Изд. Центр БГУ, 2016. С. 284–291.

52. Слінько Д.С. Альтернатива кримінальному покаранню у вигляді деяких видів звільнення від кримінальної відповідальності. *Верховенство права – основоположний принцип правової держави*: VIII Науковий круглий стіл молодих вчених, аспірантів та магістрів (м. Харків, 16 грудня 2016 р.). Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. С. 367–372.

53. Слінько Д. С. Осмысления объекта преступлений против основ национальной безопасности. *Від громадянського суспільства – до правової держави* за напрямом «Конституційне реформування в Україні: сучасні виклики та тенденції»: XIII міжнародна наукова-практична конференція (м. Харків, 21 квітня 2017 р.). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. С. 405–409.

54. Слінько Д. С. Щодо впливу міжнародних правових позицій під час звільнення від кримінальної відповідальності. *Від громадянського суспільства – до правової держави* за напрямом «Захист прав людини: національний та міжнародно-правовий виміри»: XIV Міжнародна науково-практична конференція (м. Харків, ??? 2018 р.). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. С. 145–149.

55. Слінько Д.С. Кримінально-правові та процесуальні аспекти звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим. *Сучасний вимір прав людини: конституційний контекст*. XI Тодиківські читання: збірка тез наукових доповідей і повідомлень Міжнародної наукової конференції (м. Харків, 21 квітня 2017 р.) 2018 р.). Харків: ТОВ «Вид-во «Права людини»», 2018. С. 300–301.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

56. Слінько Д. С. Совершенствование теоретических положений закона об уголовной ответственности. *Часопис з юридичних наук*. 2014. URL: <http://periodicals.karazin.ua/jls/article/view/1647/1391>.

57. Трубников В. М., Лантінов Я. А., Данышин М. В., Слінько Д. С. та ін. *Кримінальне право України. Загальна частина*: навч. посіб. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. 448 с. (Особистий внесок здобувача: брав участь в написанні тем: Закон про кримінальну відповідальність; Чинність закону про кримінальну відповідальність в часі та просторі; Звільнення від кримінальної відповідальності)

58. Трубников В. М., Лантінов Я. А., Храмцов О. М., Слінько Д. С. та ін. *Уголовное право Украины. Общая часть: учеб. пособ. для обуч. на русс. яз.* Харків: Харків юридичний. 2012. 344 с. (*Особистий внесок здобувача: брав участь в написанні тем: Закон про кримінальну відповідальність; Чинність закону про кримінальну відповідальність в часі та просторі; Звільнення від кримінальної відповідальності*)

59. Трубников В. М., Борисов В. І., Лантінов Я. О., Слінько Д. С. та ін., *Кримінальне право України. Особлива частина: навч. посіб.* Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. 336 с. (*Особистий внесок здобувача: брав участь в написанні тем: Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації; Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян; Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку*)

60. Трубников В. М., Житний О. О., Лантінов Я. О., Слінько Д. С. та ін. *Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб.* Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. 444 с. (*Особистий внесок здобувача: брав участь в написанні теми: Призначення покарання*)

61. Гелльман У., Луцик В. В., Волкотруб С. Г., Слінько Д. С. та ін. *Альтернативні способи вирішення спорів у кримінальному провадженні: навч. посіб.* Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2015. 204 с. (*Особистий внесок здобувача: брав участь в написанні теми: Звільнення від кримінальної відповідальності, як альтернатива кримінальному покаранню*)

АНОТАЦІЯ

Слінько Д. С. Процесуальна економія репресивного впливу в кримінальному провадженні. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Харківський національний університет внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.– Харків, 2019.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення теоретико-правових положень та практичних проблем оптимізації, процесуальної економії репресивного впливу у кримінальному провадженні стороною обвинувачення відносно учасників процесу. Запропоновано теоретичні елементи застосування індивідуального підходу відносно особи, якщо вона входить у коло учасників кримінального провадження, підозрюваного, обвинуваченого на підставі дотримання засади справедливості. Розкрито зміст та функції сторони обвинувачення у випадку прийняття процесуального рішення щодо проведення досудового розслідування. Надані положення закриття кримінального провадження відносно особи, якщо не було повідомлено про підзору стороною

обвинувачення на досудових стадіях процесу. Визначено правові конструкції закриття кримінального провадження та її економії на судових стадіях. Охарактеризовано методологію оптимізації досудового провадження та запропоновано концепцію методологічного підходу на підставі загальних, спеціальних, галузевих та міжгалузевих методів. Запропоновано оптимізацію юридичного процесу на підставі змагальності, публічності.

Доведено, що кримінальні репресії застосовуються на підставі норм кримінального закону. Процесуальні репресії встановлюються на підставі процесуальних заходів та юридичної відповідальності відносно окремої категорії учасників, які вчинили кримінальне правопорушення. Надано форми закриття кримінального провадження у випадку закінчення строку досудового розслідування у разі ініціації перед суддею питання про звільнення підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності. З теоретичних позицій розглянуто положення щодо звільнення від кримінальної відповідальності та покарання на підставі застосування реабілітуючих та нереабілітуючих положень, визначено протиріччя між кримінальним та процесуальним законодавством та надано шляхи удосконалення чинного законодавства України.

Розкрито зміст підготовчого судового провадження та елементи звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності на підставі клопотання прокурора до суду. Надано теоретичні положення континентальної та англосаксонської правової системи, що встановлені на зазначеній стадії. Запропоновано теоретичні зміни та правові конструкції цієї стадії як правової системи континентальної Європи. Визначено положення звільнення від кримінальної відповідальності на стадії судового розгляду. Розглянуто можливість звільнення від кримінальної відповідальності на підставі реабілітуючих та нереабілітуючих обставин, застосування пом'якшувальних обставин кримінального законодавства та встановлення взаємозв'язку між кримінальним правом та процесом.

Запропоновано міжнародно-правові стандарти оптимізації, економії репресивного впливу у кримінальному процесі. Надано процесуальну класифікацію консенсусу, теоретичну модель системи альтернативного вирішення спорів. Доведено, що правове значення відновного правосуддя полягає у моральному вирішенні конфлікту на підставі укладення договору, угоди.

Ключові слова: оптимізація, процесуальна економія, кримінально-правові репресії, сторони, учасники процесу, слідчий, прокурор, суддя, захисник, процесуальна форма, звільнення від кримінальної відповідальності, консенсус, угода.

АННОТАЦІЯ

Слинько Д. С. Процессуальная экономия репрессивного воздействия в уголовном производстве. – *На правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная

экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Харьковський національний університет внутрішніх дел, Міністерство внутрішніх дел України. – Харьков, 2019.

В диссертации осуществлено теоретическое обобщение и новое решение теоретико-правовых положений и практических проблем оптимизации процесса, его процессуальной экономии и возможности сокращения уголовных и процессуальных репрессий со стороны обвинения относительно отдельных участников процесса. Предложены теоретические элементы применения индивидуального подхода в отношении участника процесса, подозреваемого, обвиняемого, привлечение к уголовной ответственности и применение репрессивных мер воздействия. Проанализированы основные принципы процесса и дано определение одного из основных положений процесса, связанного с соблюдением принципа справедливости. Раскрыто содержание и функции стороны обвинения в случае принятия процессуального решения относительно основных конструкций досудебного расследования. Охарактеризована методология оптимизации досудебного проведения и предложена концепция методологического подхода на основании общих, специальных, отраслевых и межотраслевых методов. Предложена оптимизация юридического процесса на основании состязательности, публичности.

Предоставлены предложения оптимизации и процессуальной экономии при принятии процессуальных решений следователем, прокурором при закрытии уголовного производства, относительно лица, если не было сообщено ему о подозрении стороной обвинения на досудебных стадиях процесса. Определены правовые конструкции закрытия уголовного производства на стадии подготовки судебного производства.

Доказано, что уголовные репрессии применяются на основании норм уголовного закона. Процессуальные репрессии устанавливаются на основании процессуальных мер и юридической ответственности относительно отдельной категории участников, которые совершили уголовное правонарушение. Представлены формы закрытия уголовного производства в случае истечения срока досудебного расследования, инициации перед судьей вопроса об освобождении подозреваемого, обвиняемого от уголовной ответственности. С теоретической точки зрения рассмотрено положение освобождения от уголовной ответственности и наказания на основании применения реабилитирующих и не реабилитирующих положений уголовного права. Рассмотрено правовое противоречие между уголовным и процессуальным законодательством. Предложены пути его усовершенствования и приведение к единому значению уголовного и процессуального закона при принятии процессуального решения об освобождении лица от уголовной ответственности.

Раскрыто содержание подготовительного судебного заседания и элементы освобождения обвиняемого от уголовной ответственности на основании ходатайства прокурора в суд. Предоставлены теоретические

положения континентальной и англосаксонской правовой системы, которые установлены на данной стадии. Предложены теоретические изменения и правовые конструкции данной стадии как правовой системы континентальной Европы. Высказаны новые предложения и положения освобождения от уголовной ответственности на стадии судебного разбирательства. Рассмотрена возможность освобождения от уголовной ответственности на основании реабилитирующих и нереабилитирующих оснований, применение смягчающих обстоятельств уголовного законодательства и процесса.

Предложена имплементация международных правовых стандартов оптимизации, экономии репрессивного влияния в уголовном процессе. Предоставлена процессуальная классификация консенсуса, теоретическая модель системы альтернативного разрешения споров. Доказано, что правовое значение восстановительного правосудия состоит в моральном решении конфликта на основании заключения договора, соглашения.

Ключевые слова: оптимизация, процессуальная экономия, уголовно правовые репрессии, стороны, участники процесса, следователь, прокурор, судья, защитник, процессуальная форма, освобождение от уголовной ответственности, консенсус, соглашение.

SUMMARY

Slinko D. S. Procedural economy of repressive influence in criminal proceedings. – *The manuscript*.

Dissertation for the Doctor of Law Degree in Specialty 12.00.09– criminal procedure and criminalistics; forensic examination, operatively-search activity. – Kharkiv National University of Internal Affairs, Ministry of Internal Affairs of Ukraine. – Kharkiv, 2019.

The thesis generalizes the theoretical generalization and new solution of the theoretical and legal provisions and practical problems of optimization, procedural economy of repressive influence in criminal proceedings by the prosecution against the participants of the process. Theoretical elements of applying an individual approach to a person are proposed if he or she is a member of the criminal proceedings of a suspect, accused on the basis of fairness. The content and functions of the prosecution party in case of a procedural decision on conducting a pre-trial investigation are disclosed. Provision has been made to close criminal proceedings against a person unless the party has been informed of the charge by the prosecution at the pre-trial stages. The legal constructs of closing criminal proceedings and saving them at court stages are defined. The methodology for optimizing pre-trial proceedings is outlined and the concept of a methodological approach based on general, special, sectoral and cross-sectoral methods is proposed. The optimization of the legal process on the basis of competitiveness and publicity is offered.

It is proved that criminal repression is applied on the basis of criminal law. Procedural reprisals are established on the basis of procedural measures and legal

liability against a specific category of participants who have committed a criminal offense. Forms of closure of criminal proceedings are provided in case of expiry of the period of pre-trial investigation, in case of initiation before the judge of the issue of release of the suspect accused of criminal responsibility. From the theoretical point of view, the provisions of exemption from criminal liability and punishment on the basis of application of rehabilitative and non-rehabilitative provisions were considered, contradictions between criminal and procedural legislation were identified and ways of improvement of the current legislation of Ukraine were given.

The contents of the preparatory court proceedings and the elements of the release of the accused from criminal liability on the basis of the prosecutor's request to the court are revealed. The theoretical provisions of the continental and Anglo-Saxon legal systems, established at this stage, are given. Theoretical changes and legal constructs of this stage as a legal system of continental Europe are proposed. The provisions of the exemption from criminal liability at the stage of trial are determined. The possibility of dismissal from criminal liability on the basis of rehabilitative and non-rehabilitative circumstances, application of extenuating circumstances of the criminal law and establishment of correlation between criminal law and the process are considered.

International legal standards of optimization and saving of repressive influence in the criminal process are offered. Procedural classification of consensus, theoretical model of the system of alternative dispute resolution is provided. It is proved that the legal significance of restorative justice lies in the moral resolution of the conflict on the basis of the conclusion of the agreement and agreement.

Keywords: optimization, procedural economy, criminal law repression, parties, participants in the process, investigator, prosecutor, judge, defense lawyer, procedural form, criminal liability, consensus, agreement.

Підписано до друку 09.11.2019. Папір офсетний. Друк офсетний.

Формат 60×90/16. Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Тираж 100 прим.

Видавець і виготовлювач

Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Л. Ландау, 27, м. Харків, 61080.

Свідectwo суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.